

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrek. Naročnina letno 60 Din za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list v članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davek posebej. Pošt. ček. rač. 11.153. Telefon 3112

Vrnite odtegljaje!

Pri zadnji, dokaj nesocialni redukciji prejemkov državnih uslužbencev se je zadrževalo, da je znižanje upravičeno in utemeljeno zaradi pomenitve življenjskih potrebščin. Tega neutemeljenega dopovedovanja in prepričevanja o znižanju cen nujno potrebnim življenjskim potrebščinam pa državni nameščenci nikakor niso mogli razumeti, saj so jih vsakdanje življenjske izkušnje prepričavale dan za dnem o nasprotnem. Uradniki z družinami niso mogli izhajati ob rednih razmerah niti pred redukcijami. Če pa je posegla v družino bolezen, smrt ali kaka druga nezgoda, je bila družina strta.

Res je, da so se bile življenjske prilike pred zadnjim znižanjem draginskih doklad zaradi male pomenitve življenjskih potrebščin za spoznanje izboljšale, da smo se mogli vsaj za silo pretolči in zamašiti največje nastale vrzeli. Pomisliti pa je tudi treba, da so bile uradniške družine gospodarsko popolnoma strte. Zaradi večletnega stiskanja in pretikanja ni bilo pri hiši nobenih zalag perila, ne obleke. Kratkotrajno, uradnik je bil gol, odet le na zunaj, da je pokrtil iz ponosa in namišljenega ugleda svojo revščino, če prav je bil na tem zunanem plašču največkrat dolg, ki marsikje še danes teži.

Tako je bilo stanje pred zadnjo redukcijo pri višjih in srednjih z neprevlečnimi družinami. Kako je bilo pri nižjih in najnižjih, posebno še z velikimi družinami in bolehnimi otroki, bi znale povedati matere in žene. One bi mogle odkriti vso revščino in skrivano pomanjkanje.

Kjer je odvisna družina samo od službenih prejemkov očeta, moža uradnika, tam je priznajmo odkrito in brez sramu, telesno in duhovno pomanjkanje.

Z znižanjem cen življenjskih potrebščin je zavelo v uradniških družinah novo upanje, da si odpomorejo in uravnovesijo svoje gospodarstvo.

Redukcija je vzela zadnje upanje in postavila družine v še težji položaj.

Tolazili so nas, da je to le za kratek čas, da zaradi znižanja cen lahko utrpimo nekaj procentov, ki pa so znašali pri mnogih izdatno več kakor je bilo mišljeno in napovedano. Redukcija je bila tedaj predvidena za malo časa, kakor svoje dni odtegljaji za poplave, ki še danes trajajo. O znižanju cen vsakdanjih potrebščinam, na katere so kazali in se nanje sklicevali ob zadnji redukciji, ni danes več sluha ne duha. Od drv do moke, zabele in kruha se vse draži z dneva v dan. Vsem nujnim potrebščinam so danes cene višje kakor so bile pri zadnjem znižanju prejemkov. Stanovanja se niso pocenila, obleke in obuvale pa tako malo, da ne prihaja v poštev. Sicer pa bi moralo biti oblačilno, zlasti pa perilno blago na pol zastoj, da bi si ga mogle družine nabaviti samo za najpotrebnejše.

Najboljši dokaz o zvišanju cen je povečani izvoz, živahnejša kupčija in boljši dotok davkov. Vse to kaže ojačanje gospodarskih prilik in obenem na porast cen, kar neizogibno vodi k obubožanju državnega nameščencev s stalnimi in skromno odmerjenimi prejemki. Iz vsega sledi, da je pomoč nujno potrebna. Nismo pozabili pomembnih in razveseljivih besed ministrskega predsednika g. dr. M. Stojadinovića, ko je dejal jeseni na javnem zborovanju v Beogradu: »Z obćim izboljšanjem gospodarskih razmer v državi upamo, da bo prišel čas, da ugodimo upravičenim željam naših državnih uradnikov in uslužbencev.« Te besede so nas vzdrmile in navdale z novim upanjem, da se naš težki in nevdzdrni položaj skoraj izboljša in popravi. Čakali smo v upanju in ob raznih ponovnih izjavah odgovornih činiteljev, kakor je poročalo dnevno časopisje.

Zadnje upanje nam je vtilo poročilo finančnega ministra v narodni skupščini o izboljšanju gospodarskega položaja v državi. Dobra žetev, povečani izvoz, poživilna trgovina in industrija itd. so zadovoljivi pojavi, ki omogočajo izboljšanje prejemkov državnih nameščencev, katerih šibki gospodarski položaj je tako dokazan, da je vsako nadaljnje razkrivanje obubožanja nepotrebno. Naš ponos nam brani, da bi še nadalje razkazovali pomanjkanje in bedo. Vemo, pa če si še tako stvar lepšamo in prikrivamo, da je danes še bolj ko včasih veljavni izrek: »Človek le toliko velja kolikor plača«. Državni nameščenci ni v tem pogledu nobena izjema. Po tem ga tudi sodijo in upoštevajo.

Vrnitev dosedanjih odtegljajev državnim nameščencem ni potrebno samo zaradi njihovih gospodarskih ozirov, ampak tudi zato, da se dvigne splošno gospodarsko stanje. Denar državnega nameščencev je tisti stalni obratni minimum, ki je vzdržal v najtežjih časih gospodarski obrat. Brez tega obtoka bi se bilo kolo ustavilo. Dajte zato tej živi sili novega dotoka, da se bo kolo hitreje in krepkeje zavrtelo v korist nas vseh. Vsem, ki odločajo o usodi državnih nameščencev, kliče-mo v spomin spomenice in jih opozarjamo na

peticij, ki so bile vložene in predložene ob času redukcij. Še danes so v veljavi in še bolj kot tedaj, ker se razmere za državne nameščence niso za las popravile, ampak izdatno poslabšale. Naj ne gledajo oni, ki odločajo,

nekaterih v ugodnejših položajih. Ozro naj se na večino, na nižje in najnižje, ki so jih zadnje redukcije najhuje prizadele, pa se bodo uverili, da družine hirajo in propadajo, da je potreba velika in pomoč neodložljiva.

Ob uzakonitvi delnega celibata Komunike izvršnega odbora JUU

1. Izvršni odbor Jugoslovenskega učiteljskega združenja je na svoji seji dne 13. marca 1937. poleg ostalih vprašanj razpravljal tudi o amandmanu, ki se nanaša na poroko učiteljic narodnih šol, otroških vrtnaric in učiteljic gospodinjstev in je konstatiral sledeče:

1. Kadarkoli se je razpravljalo o vprašanju obstanka uradnic v državni službi, je bila narodna učiteljica vedno izvzeta iz takih problemov in to z ozirom na pomen njenega poklica in na njeno nenadomestljivost v vlogi vzgojiteljice. Ker je naša preprosta žena kulturno v velikem zaostanku in se ji nikdo ne more bolj približati in pomagati kot to lahko stori žena učiteljica, je treba pri nas še posebej paziti na to vprašanje.

2. Ta amandman je omajal uradniško enakopravnost in državljske pravice na škodo narodu najpotrebnejše uradnice, narodne učiteljice. Reperkusije bodo s časom težke, ako ne celo usodne, ker omejevanje pravice svobodne izbire zakonca bo imelo velik vpliv na izbiro poklica sploh; ženski naraščaj bo čedalje manj stopal v učiteljsko službo, kar bo povečevalo zaostalost ženskega sveta, a to še posebej na našem podeželju.

3. Ugotavlja se, da je v zadnjih nekaj letih žena uradnica pretrpela več udarcev; najprej je bila prizadeta kot žena poročena z uradnikom in se ji je odvzela doklada (učiteljicam tudi stanarina), potem so bili prizadeti njeni otroci — znižana je rodbinska doklada; sedaj pa njena služba in pravica na penzijo in njena svoboda izbiranja zakonca.

4. V najusodnejši periodi našega nacionalnega stremljenja pred osvobodilnimi vojnami, med vojnami, kakor tudi po zedinjenju je žena učiteljica imela, a sedaj ima še bolj prevladujočo vlogo pri vzgajanju generacij in navajanju na nacionalno kulturno in duhovno zedinjenje, kar vse vrši brez vnašanja strasti v javne posle.

Učiteljevo delovanje nekdanj in sedaj

Ponovno slišimo v zadnjem času očitke, da učitelstvo ni tako z ljudstvom kot bi moralo biti in da ne deluje s tisto vnemo med narodom kot so delovali starejši učitelji, zlasti na gospodarskem polju.

Ne rečem, da bi v nekaterih krajih ne bilo v resnici tako, a posplošiti bi pa tega nepristranski opazovalec nikoli ne smel. Dobro pa je, da si to zadevo ogledamo ponovno, a to brez kaknega stranskega namena, samo v ogledalo tistim, ki vidijo največkrat samo oblake, ne poznajo pa ozadja in okoliščin, ki te stvari obdajajo.

Sam spadam med tiste starejše, ki smo včasih le pohvaljeni, čeravno tega nismo nikoli iskali in pričakovali. Učitelji smo navadno skromne stvarce in ne občasno svojih del na veliki zvon, le v golih številkah in odstotkih, ki jih zbirajo in presojaajo včasih znanstveniki, so nakopičeni sadovi prekomernega truda brezimne armade tihih delavcev, med katerimi smo navadno najštevilnejši ravno učitelji. Z materialom, ki ga je obdelal, ugladil in pregnetel najprej učitelj, pogosto razpolagajo poznejše čase drugi ljudje in kažejo s ponosom na uspehe svojega truda in prizadevanja. Pozabljajo pa dosledno na one, ki so jim ta material pripravili.

A povrnimo se k našemu izvenšolskemu delu. Da se ga ni učitelj nikdar branil, je nepobiten dokaz že v tem, da je to delo vršil celo v časih, ko to ni bilo niti ukazano, ne zaželeno. Na vseh mogočih področjih se je udeleževal učitelj. Res da delo ni bilo organizirano in da je bilo večkrat namenjeno goli zabavi, a v ozadju so bile le pozitivne vrednote, kot gojenje vaške skupnosti, dviganje narodne zavesti in še kaj. Druge, čisto gospodarske panoge so rodile večinoma kmalu tudi vidne uspehe.

Učiteljsko izvenšolsko delovanje pred vojno nima majhnega deleža pri onem navdušenju množic, ki se je pojavilo med vojno, zlasti v času majniške deklaracije. Stremljenje po popolni politični samostojnosti je imelo svoje kralje v dolgoletni narodnostni vzgoji. In kje se je gojila ta? V najrazličnejših društvih, ki so pod krinko pevskih, dramatičnih, bralnih in drugih društev gojila še marsikaj drugega, kar ni bilo vidno širši javnosti. Spominjam se tajnega ukaza izpred vojne, ki ga je izdala oblast orožniškimi postajam, da strogo nadzorujejo različna vaška društva in njih voditelje, ki so največkrat učitelji. Ze v tem je dokaz tega delovanja v društvih, ker je

tudi oblast v bivši monarhiji to zavohala. Bil pa je to čas, ko si se lahko zanesel na človeka in se med našim narodom ni vohunilo in ovajalo, tudi za ceno visokih nagrad ne.

Po vojni je bilo za učitelstvo izvenšolsko delo uzakonjeno. Rečeno je, naj deluje učitelj povsod, kjer gre za kulturno ali gospodarsko povzdigo naroda. Učiteljsko se je takoj vrglo na najrazličnejša področja tega delovanja. Ni bilo društva ali organizacije, da bi ne bilo učitelja zraven. In to navadno v najbolj važnih vlogah; kot tajnik, vaditelj ali podobno. Pa so prihajali razni režimi, ki so zahtevali, da se samo njim služi, ne pa ljudstvu. Ene vrste organizacij so bile čez noč protidržavne, druge pa državotvorne. Gorje učitelju, ki je zašel mogoče čisto slučajno v prve! Moral je delati v tej ali oni obliki strogo pokoro. Politično vreme je bilo mnogo let tako nestalno, da so nekateri, ki se niso še pravočasno preorientirali, na državne stroške spoznali polovico širše domovine in niso zaradi večne selitve imeli niti prilike, da bi se sploh kje udeleževali. Mnogi so se pa rajši popolnoma umaknili v šolo.

Večina boljših službenih mest se ni več razpisovala, ampak samo zakotni kraji. Društva, organizacije in posamezni pogotič so prevzeli posle posredovalcev med posamezniki in oblastmi. Tako je nastala strahotna zmeda, da so se v udobnejših krajih kopičili nadštevilni protežiranci, bolj oddaljene šole so pa ostale brez učnih moči, dokler niso našli tudi za te kakih nepoboljšilivcev. Učitelj je bil samo še šahovska figura.

Razumljivo je, da je pri takih razmerah propadala tudi morala. A kjer ni morale, je tudi delo ničeno in kar je izvršenega, je brez pravih temeljev.

Nestrpnost nekaterih ljudi je segla celo tako daleč, da so prenesli svojo strankarsko napetost celo v popolnoma gospodarske ustanove. V nekem zapisniku čitamo, da se je v nekem kraju sadjarsko društvo zato razšlo, »ker predsednik in voditelj društva ni pripadal političnemu mišljenju večine članov«. Tako je zapisano anno Domini 1926.

Ravno v istem kraju pa tudi človek, ki je pripadal političnemu mišljenju večine ljudi, ni mogel ničesar pozitivnega ustvariti, čeravno je imel najboljšo voljo.

Nam še zelo manjka psiholoških študij o našem človeku. Ze pred desetletji je sprožil dr. Ivan Prijatelj to misel, danes razmišlja o

VSEBINA:

Vrnite odtegljaje!

Ob uzakonitvi delnega celibata.

Učiteljevo delovanje nekdanj in sedaj.

Pismo.

Praznik mladinskega petja v Slov. Konjicah.

Učiteljski pokret: Hrvatski tovariši in naš pokret. Velikonočni instrukijski tečaj.

LISTEK: † Lojze Bratuž. — Iz zaprtih knjig življenja. — † Fran Gorazd.

Splošne vesti. — Osebne zadeve. — Kaj vse pišejo o učitelstvu, šoli, prosveti in JUU.

— Mladinska matica. — Solski radio. —

Stanovska organizacija.

tem novo »Pedagoško društvo« in je res skrajni čas, da se to izvede. Marsikomu bo delo med narodom zelo olajšano, ako že vnaprej kolikor toliko spozna najgloblje poteze njegove duševnosti. Izvolil si bo kraj, kjer ve, da bo njegov značaj prilagodljiv ljudstvu. Človeška narava je čudovit svet in se ne da spreminjati. Učiteljevo javno delovanje pa je v današnjih razburkanih časih izpostavljeno nečestim neprilikam. Dostikrat je naravnost onemogočeno, kar pa ni krivda pri njem, temveč v okolici, času in ta navidezna pasivnost je le posledica bridkih spoznanj, nerazumevanja in razočaranj.

Nova pomlad zaveje tudi preko tega polja, kadar se uresničijo temeljne zahteve stanu, ki jih je že tolikokrat javno naglasil. Vse so tako same po sebi razumljive, vendar jih je treba ponavljati in ponavljati, da pridejo morda vendarle enkrat do ušes onih, ki so jim namenjene. Te zahteve so:

Rešitev stanu iz bednega materialnega položaja. Denar, ki pride učitelju ali uradniku v roke, ne gre niti v banke in čez mejo, ne v nogavice, ampak v nekaj dnevih nazaj v roke ljudstva, obrtnika, trgovca ali kmeta. Z našimi večnimi redukcijami plač so udarjeni vsi ti stanovi, kar izpričujejo tudi sami.

Učiteljsko naj bo omogočeno svobodno izbiranje kraja njegovega delovanja, in to po razpisih službenih mest, po točkah kot jih navajajo zakonska določila. S tem bi se zajezilo vmešavanje nepoklicanih v čisto službene zadeve države in banovin. Odpadlo bi mnogo nezadovoljstva, nepotrebne jeze in sovraštva ter drugih neprilik, kar bi bilo v prid posameznikom in naši državni skupnosti.

V izvenšolskem delovanju naj bo učitelj popolnoma svoboden. Nikogar bi ne smeli siliti v društva in organizacije, za katere ne čuti zanimanja, nagnjenja in sposobnosti. Pri tem se ustvarja samo diletantstvo, kar je stvari le v škodo. Kdor je telovadelec, naj ostane to, pevec naj poje in celo komponira, če ga veseli in čuti zmognosti. Vse drugo naj pa prepušti drugim. Tista, čisto tako hvalisana mnogostranost, dostikrat škoduje kvaliteti dela.

Za poglobljenje dela nam je bolj kot drugim stanovom potrebna stalnost na mestu. Kdor si je svobodno izvolil kak kraj in ima zavest, da tam tudi lahko ostane v vseh primerih, ta se bo tudi vse bolj trdno in v veseljem oprjel te ali one panoge javnega udejstvovanja. Zato je to naša najbolj upravičena zahteva in je samo nerazumljivo, da še do danes ni izvedena. Kdor bo to izvršil, o tem bomo vedeli, da ima čiste namene. Saj ima oblast še vedno polno sredstev na razpolago, da nevednega uslužbenca kazensko premesti, če je izvršil kaj nezakonitega. Vsak prizadeti bo rekel brez posebnega gneva »mea culpa« in jo rad odkuril drugam, če mu bo s pravičnim disciplinskim postopkom izrečena premešitev kot kazen za dokazano veliko pregreho.

Napisal sem te vrste brez vsake mrznje do te ali one organizacije ali društva, ampak samo iz spoznanja stvari, ki jih opazujem že nekaj desetletij.

Lir.

Pismo

Dragi tovariš!

Tvoje pismo, ki si mi ga pisal meseca decembra leta 1936, sem prejel. Zakaj Ti na to pismo odgovarjam šele danes, boš razbral iz pisma samega.

Letos na jesen nameravaš oditi v pokoj? — Pametno in tovariško je to! Pametno zaradi tega, da ne umrješ sredi dela, tovariško pa zaradi tega, ker čaka sto in sto mladih moči, da zagrabijo z članom za ono delo, ki ga vrše stari ljudje samo zaradi tega, ker so mnenja, da se bo podrl svet, če izprežejo oni. Pa se ne bo!

Vem, iz Tvojega pisma sem razbral, da bi rad izvedel, kaj in kako sem ravnal, da sem dosegel upokojitev in pokojnino tako hitro. Najlaže me boš razumel, če Ti povem vse lepo po vrsti. Evo Ti izpovedi moje:

Služiti sem začel 15. X. 1897. in sem služil do 1. IX. 1934. Preprost račun Ti pove,